

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Prostitution eller sexarbete?

- En diskursanalys av fenomenet och personen bakom

Jenny Börjesson och Sara Tynell

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2016

Handledare: Anna Angelin

Abstract

Authors: Jenny Börjesson and Sara Tynell

Title: Prostitution or Sex Work? – A discourse analysis of the phenomenon and the person behind

Supervisor: Anna Angelin

Assessor: Malinda Andersson

The action to buy sexual services has been criminalized in Sweden since 1999. Previous researches have found that the action for a long time has been defined as a social problem in Sweden. The people providing these services have rarely been asked to share their opinion on these matters in surveys and official reports. Our experience from our education in social work is that the importance of listening to the people who are affected by a social problem have been strongly emphasized. The aim of this study was therefore to examine how different images of sexual services for compensation and people providing these are taken in documents by an interest organization and public institutions. The documents studied consist of two official documents and three documents by an interest organization which have been studied through discourse analysis in form of method and theoretical tools. We have found that the phenomenon that sexual services for compensation is and the people providing them are described in different ways in these documents. In the official documents the phenomenon is described as harmful for the society, which is why a criminalization is needed, while documents by the interest organization describe that the criminalization creates a harmful situation for the people providing these services. We have come to the conclusion that all of the documents are focusing on vulnerability, but they find it in different aspects.

Key words: diskursanalys, sexköpslagen, sexarbete, prostitution.

Förord

Arbetet med den här uppsatsen har varit inspirerande, men stundtals också påfrestande. Vi vill därför rikta ett tack till vår handledare Anna Angelin som ständigt varit tillgänglig för att ge stöd och synpunkter.

Vi vill även tacka Elin Polteg, Linn Palo och Tina Tynell som korrekturläst vår uppsats samt kommit med värdefulla kommentarer och förslag till förbättring.

Slutligen vill vi även tacka våra nära och kära som har stöttat oss, men också stått ut med att inte se oss så mycket de senaste veckorna.

Jenny Börjesson och Sara Tynell,

Lund vårterminen 2016

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	5
1.2 SYFTE.....	6
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
2 TIDIGARE FORSKNING	8
2.1 SEXUELLA TJÄNSTER MOT ERSÄTTNING – EN TILLBAKABLICK	8
2.2 EN BLICK PÅ NUTIDEN	10
3 METOD	12
3.1 DISKURSANALYS SOM TEORI OCH METOD	12
3.2 URVAL OCH BESKRIVNING AV EMPIRI	14
3.3 METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN.....	16
3.4 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	18
3.5 INBÖRDES ARBETSFÖRDELNING	20
4 TEORI	21
4.1 TEORETISKA BEGREPP	21
5 RESULTAT OCH ANALYS	24
5.1 NODALPUNKTER OCH EKVIVALENSKEDJOR	24
5.2 MÄSTERSIGNIFIKANTER OCH EKVIVALENSKEDJOR	27
5.3 MODALITET OCH DISKURSIV KAMP	31
<i>Synen på åtgärder</i>	32
<i>Visioner inom diskurserna</i>	34
<i>Utsatthet</i>	37
6 AVSLUTNING OCH DISKUSSION	39
REFERENSER	43
EMPIRI	45

1 Inledning

1.1 Problemformulering

I Sverige infördes år 1999 lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster. Syftet med lagen var att motarbeta prostitution genom att avskräcka människor från att köpa sexuella tjänster och därmed minska efterfrågan. Lagstiftningen avsåg dessutom skapa en normativ förändring bland befolkningen genom att tydligt påvisa att köp av sexuella tjänster är fel (Holmström, 2015, s. 9f). Bland de som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning uppges dock en upplevelse av stigmatisering vara en konsekvens av lagstiftningen. Exempel på situationer där personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning uppges uppleva stigmatisering nämns av Holmström (2015, s. 33) bland annat vara i form av negativt och diskriminerande bemötande vid kontakt med myndigheter. Även Socialstyrelsen (2015, s. 50) lyfter i sina riktlinjer till yrkesverksamma inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård fram hur personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning ofta är stigmatiserade i samhället och att personerna ifråga ofta upplever skuld och skam.

Prostitution tas upp som ett exempel på ett socialt problem i Socialstyrelsens *Social Rapport 2010* (2010, s. 17). Där definieras sociala problem som problem för samhället eller för enskilda individer, vilka ofta anses beröra en större grupp, anses vara allvarliga eller öka i omfattning. Det ses ofta vara samhällets ansvar att lösa dessa sociala problem. Vad som räknas som ett socialt problem kan förändras över tid (ibid.). Kilvington, Day och Ward (2001, s. 83) menar att den svenska metoden sedan 1980-talet har varit att behandla prostitution som en social fråga, vilket lett till introducerade åtgärder med avsikt att bekämpa prostitution. Även Dodillet (2009, s. 81) menar i sin avhandling om den svenska och tyska prostitutionspolitiken från 1970-talet fram till åren strax efter 2000 att prostitution anses vara ett socialt problem i Sverige, vilket sexköpslagen ses som en åtgärd mot. Dodillet (ibid., s. 541) uttrycker vidare att personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning framställs som svaga och oförmögna att hantera sina liv, vilket kan resultera i diskriminering och förmynderi. Hon lyfter också fram hur dessa personer kontinuerligt fått sina åsikter och perspektiv förbisedda i olika rapporter och kartläggningar (ibid., s. 539).

Under socionomutbildningen har vi upplevt att det kontinuerligt förmedlats en syn på socialt arbete som innehållandes maktutövning över andra människor. Vi anser därför att det är av vikt att reflektera kring hur olika grupper av människor i samhället framställs, och varför de framställs på detta sätt. Detta för att undvika inställningen att personer som vi kommer att möta i arbetet delar uppfattningen om den dominerande sanningen. Det är vidare relevant att förstå argumentationen kring definieringen av sociala problem för en ökad förståelse för den kontext som dessa människor lever i och hur den dominerande sanningen kring gruppen ser ut. Dodilletts resonemang tydliggör hur påverkan går i två riktningar: "samhällets idé om prostitution påverkas av sexsäljarnas sociala situation och sexsäljarnas sociala situation och deras självbild påverkas av idén om prostitution som dominerar i samhället" (2009, s. 26). I den diskussion vi redogjort för ovan anser vi att det tydligt framgår att det råder delade meningar kring just hur sexuella tjänster mot ersättning och personer som erbjuder dessa framställs. Genom att förhålla sig kritisk till olika sanningar, borde risken för diskriminering och missförstånd minska.

Med bakgrund i ovanstående resonemang anser vi det vara relevant att studera hur erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning samt personerna som erbjuder dessa tjänster framställs. Vi kommer att göra en diskursanalys av texter från en intresseorganisation som företräder personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning samt centrala offentliga texter och analysera dessa utifrån diskursanalytiska begrepp.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom ett diskursanalytiskt angreppssätt undersöka hur olika bilder av sexuella tjänster mot ersättning, samt personerna som erbjuder dessa, konstrueras i texter av en intresseorganisation respektive i texter från offentliga institutioner.

1.3 Frågeställningar

- Hur framställs den säljande personen och dess arbete i offentliga texter respektive i texter av en intresseorganisation?
- I vilken utsträckning konstruerar aktörernas texter erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning som ett socialt problem och vilka är de centrala argumenten?

2 Tidigare forskning

I arbetet med föreliggande uppsats har vi tagit del av forskning och publikationer som finns publicerade i ämnet, varpå vi sökt vidare på hänvisade referenser med relevans för vårt undersökningsområde. Via LubSearch och Libris har vi funnit denna tidigare forskning samt vetenskapliga artiklar. Vi har även läst fackböcker och artiklar för att bredda vår bild av synen på prostitution samt för att orientera oss i den debatt om prostitution som förts i Sverige den senaste tiden. Vi har inte kunna hitta någon forskning som genomfört samma typ av undersökning som vi, men även om sådan forskning skulle finnas är det inte troligt att slutsatserna skulle vara desamma, med anledning av att de teoretiska verktygen kan användas på varierande sätt.

Det finns både svensk och internationell forskning kring sexuella tjänster mot ersättning och kring personer som erbjuder dessa. Vad gäller avhandlingar om sexuella tjänster mot ersättning som har varit relevanta för vår uppsats kan nämnas Hulusjö (2013) och Dodillet (2009). Detta då Hulusjö i sin avhandling har ett tydligt brukarperspektiv och Dodillet på grund av att hon gör en jämförelse av olika länders politik kring sexuella tjänster mot ersättning och därmed lyfter fram dess för- och nackdelar. De senaste åren har en handfull svenska avhandlingar, utöver ovan nämnda, publicerats i ämnet men på grund av att de främst har behandlat sexköp via internet samt människohandel och trafficking har vi valt att utelämna dessa. I denna del avser vi att, med utgångspunkt i tidigare forskning, belysa hur synen på erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning som ett socialt problem har växt fram i svensk politik under de senaste dryga hundra åren.

2.1 Sexuella tjänster mot ersättning – en tillbakablick

Olsson (2006, s. 58) konstaterar att den prostituerade kvinnan historiskt sett alltid har befunnit sig i en underlägsen position i samhället och tillskrivits negativa egenskaper, i Sverige liksom i resten i av världen. Den diskussion om prostitution som rådde i Sverige under slutet av 1800-talet fokuserade på kvinnornas "påstådda lösaktighet och sexuella natur" (Svanström, 2004, s. 214) samtidigt som fattigdom kunde pekas ut som en anledning till att kvinnor hamnade i prostitution.

Fram till 1919 fanns en reglering av prostitution i Sverige. När den avskaffades ersattes den av två lagar genom vilka prostituerade kvinnor övervakades och registrerades i syfte att bekämpa sjukdomsspridning och bibehålla allmän ordning (Kilvington et al., 2001, s. 79): Lex Veneris och lösdriverilagen, varav den senare likställde kvinnliga lösdrivare med prostituerade (Hulusjö, 2013, s. 106). Hulusjö (ibid.) beskriver hur synen på kvinnor inom prostitution under 1900-talets första hälft omdefinierades ett antal gånger, från en syn på kvinnorna som sjukligt sexuella och därmed omoraliska till en ökad patologisering där kvinnorna ansågs vara imbecilla, sinnessvaga, hysteriska eller på annat sätt psykologiskt onormala och därmed i behov av behandling. I samband med att lösdriverilagen avskaffades år 1962 hävdades att den prostituerade kvinnan var asocial och sociopatisk; med detta menades att prostituerade kvinnor hade problem att anpassa sig till samhället utan att nödvändigtvis lida av mentala brister. Ovan nämnda syn på prostitution som ett utslag av fattigdom och omoraliskt leverne skiftade alltså fokus till att tillskriva prostituerade kvinnor medfödda egenskaper som krävde behandling, och detta av sociala välfärdsinstitutioner. Till följd av höjda priser på narkotika efter kriminaliseringen 1968 ökade prostitutionen bland kvinnor i Sverige och i samband med detta började prostitution som samhällsföreteelse att diskuteras på allvar (Olsson, 2006, s. 58). Prostitution likställdes med sociala problem som kriminalitet och missbruk och ansågs oförenligt med den socialdemokratiska välfärdsstatens ideal (Hulusjö, 2013, s. 110). En statlig utredning tillsattes för att kartlägga prostitutionen (Olsson, 2006, s. 55). Under samma period fick feministiska teorier inflytande över synen på prostitution, vilket började förstås som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor (Hulusjö, 2013, s. 111), vilket resulterade i att "diskursen om prostitution som en form av könsdiskriminering och patriarkalt förtryck fick fäste" (ibid., s. 108). Den svenska regeringen ansåg mäns våld mot kvinnor vara ett allvarligt samhällsproblem (Kilvington et al., 2001, s. 83) och det hävdades att prostitution var oförenligt med ett jämställt samhälle (Dodillet & Östergren, 2011, s. 1). Enligt Dodillet (2009, s. 427) bygger sexköpslagen på denna feministiska samhällsanalys och hon menar att lagen kan ses som ett resultat av en alltmer feministisk politik (ibid, s. 31), en lag som motiveras genom att prostitution är skadligt för alla inblandade parter men också för samhället i stort (ibid., s. 80; Hulusjö, 2013, s. 128).

Hulusjö (2013, s. 128f) beskriver hur forskning framhåller att kvinnor i prostitution i stor utsträckning befinner sig i socialt utsatta situationer och på olika sätt har tvingats in i prostitution på grund av fattigdom, missbruk och liknande faktorer som har gjort dem sårbara. Prostituerade kvinnor beskrivs i forskning som "offer i behov av skydd" (ibid., s. 125) vilka staten enligt Dodillet (2009, s. 439) anser sig ha ett ansvar att hjälpa. Kilvington et al. (2001, s. 89) menar dessutom att prostitution i Sverige ses som ett socialt oacceptabelt beteende som är oförenligt med "varje enskild medborgares välfärd" (Dodillet, 2006, s. 78). Ett av sexköpslagens syften är att eliminera prostitution genom att minska efterfrågan, men också "att uppmuntra de prostituerade tillbaka till 'det normala' samhället" (Kilvington et al., 2001, s. 89). Hulusjö (2013, s. 130) menar att samhället ser prostitution som både ett rättsligt och ett socialt problem och att sexköpslagen bör ses som ett komplement till förebyggandet av prostitution genom sociala insatser.

2.2 En blick på nutiden

De huvudsakliga perspektiv som framförs i debatten om prostitution i Sverige idag grundar sig företrädesvis i ställningstagande för eller emot sexköpslagen. Argumentationen hos sexköpslagens förespråkare utgår från de resonemang som redogjorts för ovan, medan forskare och debattörer som är kritiska till sexköpslagen menar att dess påvisade effekter kan ifrågasättas. Dodillet och Östergren (2011, s. 24f) menar att den hävdade positiva effekt sexköpslagen har saknar vetenskapligt stöd och dessutom har inneburit ett åsidosättande av de personer som står i centrum för lagen, det vill säga de som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning. Dodillet (2009, s. 539) menar att behoven hos personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning har haft en underordnad roll i den svenska prostitutionspolitiken och har inneburit en syn på dessa som "svaga och inkapabla att hantera sina liv" (Dodillet, 2009, s. 541) vilket har lett till diskriminering av dessa. Enligt Dodillet och Östergren (2011, s. 24) har diskrimineringen av personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning bland annat tagit sig uttryck i ökad social stigmatisering.

Kuosmanen (2011, s. 247) lyfter fram att den lagstiftning som förbjuder köp av sexuella tjänster i Sverige länge var den enda som endast kriminaliserar köparen, men intresset för lagstiftningen har varit stort i andra delar av Europa. Majoriteten av Sveriges befolkning är också positivt inställda till lagstiftningen. Dock påverkade förbudet främst åsikterna hos de som redan hade en negativ inställning till sexuella tjänster mot ersättning. Efter att lagen infördes i Sverige har liknande lagstiftning införts även i Norge, Finland och Island (ibid., s. 261f). Kotsadam och Jakobsson (2014, s. 402f) finner att i Norge förändrades inte attityderna mot sexuella tjänster mot ersättning genom kriminalisering av köparen, men indikationer finns om att förbudet har resulterat i en minskning av sexköp. Någon forskning kring effekter av lagstiftningarna i Finland och Island har vi inte funnit. Då införandet av lagen i dessa länder är relativt ny är en möjlig förklaring till detta att man ännu inte hunnit forska på dess effekter. Lagstiftningen i Finland och Island grundar sig på den svenska lagstiftningen och dess effekter men då vi inte vet om effekterna bedöms vara desamma där anser vi därför att vi här kan identifiera en kunskapslucka i forskningen. Kuosmanen (2011, s. 248) konstaterar vidare att det i Europa generellt råder en negativ inställning till sexuella tjänster mot ersättning som sker under tvång, men att man i olika delar av Europa har kommit till olika slutsatser gällande sexuella tjänster mot ersättning under frivilliga former. Som exempel på länder där sexuella tjänster mot ersättning i frivilliga former är lagligt lyfts Tyskland och Nederländerna fram. Dessa länder har legaliserat eller avkriminaliserat sexuella tjänster mot ersättning, inkluderande köpare, hallickar och bordeller (Raymond, 2003, s. 315f). Raymond (2003, s. 325ff) uttrycker att det inte finns något som tyder på att det skulle leda till positiva effekter hos varken samhälle eller individ att avkriminalisera eller legalisera sexuella tjänster mot ersättning och att personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning i stor utsträckning motsäger sig en legalisering. Legalisering leder dessutom bland annat till att staten blir ekonomiskt gynnad av skatteintäkter från denna sysselsättning, varför resurser för att hjälpa personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning att komma ifrån sysselsättningen följaktligen kan komma att minska (ibid.).

3 Metod

3.1 Diskursanalys som teori och metod

I denna uppsats har vi använt den kvalitativa metoden diskursanalys för att besvara våra frågeställningar. Diskursanalysen innefattar både teori och metod varför vi har valt att beskriva de olika delarna under en rubrik då de är svåra att separera samt går in i varandra. Vi har övervägt att applicera ytterligare en teori på vårt empiriska underlag för en bredare förståelse av företeelsen sexuella tjänster mot ersättning. De teorier vi funnit intressanta har varit de genusteoretiska och maktteoretiska förhållningssätten. Dock har vi ansett att vi genom ett applicerande av ytterligare en teori fått lägga mindre fokus på den diskursanalytiska delen, vilket hade påverkat resultatet av vår tolkning. Vi har därför valt att enbart använda oss av diskursanalys som teoretisk utgångspunkt då vi ändå ansåg att vi skulle få ett tillfredsställande resultat av denna teoretiska ingång.

Diskursanalysen är en form av textanalys och med hjälp av diskursanalys som metod har vi undersökt språkliga utsagor i valda texter. Eftersom diskursanalysen förutsätter att man också använder sig av dess teoretiska utgångspunkter (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10) har vi gjort ett urval av de begrepp som inom den teoretiska delen av diskursanalysen finns att tillgå. Dessa begrepp har använts som teoretiska verktyg för att analysera hur erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning samt personerna som erbjuder dessa tjänster framställs i valda texter. Valda begrepp presenteras under avsnitt 4.1 Teori.

Begreppet *diskurs* beskrivs av Winther-Jørgensen och Phillips som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (2000, s. 7). Utifrån hur man förhåller sig till och beskriver något påverkas samtidigt hur vi förstår och uppfattar detta (Bryman, 2011, s. 474). Språket blir därmed en medskapare av den sociala verkligheten; ”diskursen skapar en version av objektet” (ibid.).

För att diskursanalysen ska anses komplett behöver den som nämnt ses som en helhet, inkluderande både metod och teori. Diskursanalysen bygger på

socialkonstruktionismens syn på kunskap som konstruerad, föränderlig samt upprätthållen genom social interaktion (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10ff). Börjesson och Palmblad (2007, s. 9) poängterar att det inom konstruktionismen hävdas att beskrivningar av verkligheten aldrig kan vara fria från subjektivitet eftersom all kunskap är socialt konstruerad.

Diskursanalysens fokus ligger på hur olika versioner ”av världen, samhället, händelser och inre psykologisk verklighet produceras i diskurser” (Bryman, 2011, s. 474). När man, som vi har gjort i vår uppsats, granskar olika typer av texter är det, enligt Börjesson och Palmblad (2007, s. 17), oväsentligt vilken ”social status” texten har, eftersom alla texter på olika sätt konstruerar verkligheten. De framhåller hur olika typer av textmaterial därför kan analyseras utifrån samma teoretiska begrepp (ibid.). Av denna anledning har vi i denna uppsats kunnat välja markant olika texter och ändå kunnat göra en regelrätt analys av dem i en och samma studie.

Då syftet med diskursanalysen är att analysera skapandet av verkligheten är det viktigt att framhålla att det inte finns något som är rätt eller fel; istället är forskaren ”medskapare av diskurser” (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 20). Också Winther-Jørgensen och Phillips (2000, s. 148) poängterar detta då de menar att forskaren ”skapar verkligheten samtidigt som den avbildar den”. Följaktligen kan en socialkonstruktionistisk forskare heller aldrig vara objektiv (ibid.). Detta på grund av att denne konstant påverkar texten genom de val som görs. Det är därför av vikt att forskaren presenterar kontexten i vilken texten som analyseras är producerad, samt redogör för vad det kan få för följder för studien (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 19). Här är det viktigt att vi som skribenter haft en medvetenhet kring huruvida våra subjektiva uppfattningar har påverkat de tolkningar vi gjort av vårt empiriska underlag. Ett resonemang kring vår förståelse finns under avsnitt 3.3 Metodologiska överväganden.

Bryman (2011, s. 484) menar att diskurser alltid måste ställas i förhållande till sociala strukturer då dessa påverkar skapandet av maktstrukturer. Inom den kritiska diskursanalysen, som är en av flera diskursanalytiska inriktningar, rymmer en undersökning kring varför vissa diskurser blir privilegierade och ses som

rådande medan andra marginaliseras (ibid., s. 485). Detta resonemang har varit av intresse i analyserandet av våra valda texter. Det är mycket stor skillnad på vilken genomslagskraft de olika synsätt som presenteras haft i skapandet av allmänhetens syn på företeelsen erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning samt synen på personerna som erbjuder dessa tjänster. Texternas olika genomslagskraft kan förklaras av bland annat deras skilda sociala status, där de offentliga institutionerna har fler medel att tillgå för att nå allmänheten. Vi kommer i teoridelen att fördjupa diskussionen om vilka diskursanalytiska inriktningar som är relevanta för vår studie.

Bearbetningen av vårt empiriska underlag har skett enligt följande: vi har läst samtliga texter i sin helhet, varpå vi kodat materialen utifrån de teoretiska begrepp vi använt oss av i vår analys. Utifrån dessa begrepp har vi sedan disponerat texten.

3.2 Urval och beskrivning av empiri

Vår empiri består av två centrala offentliga texter samt tre texter av eller i samarbete med intresseorganisationen Rose Alliance, Riksorganisationen för sex- och erotikarbetare¹. Urval av texter gjordes utifrån vilka texter vi ansåg vara mest relevanta baserat på frågeställningar och syfte. Denna typ av urval kallas *målstyrt urval* (Bryman, 2011, s. 350). Vi ansåg det vara viktigt att texterna lyfter de ämnen vi ville studera på ett beskrivande sätt. Detta för att möjliggöra en analys av texternas språkbruk utifrån en diskursanalytisk teori.

De offentliga texter vi har valt är Regeringens proposition 1997/98:55 *Kvinnofrid* samt SOU 2010:49 *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. Den förstnämnda publikationen är regeringens proposition, vilken låg till grund för införandet av förbudet mot köp av sexuella tjänster. I denna behandlas flera olika brott som beskrivs sammankopplade med mäns våld mot kvinnor, av vilka prostitution betraktas vara en del. Källan kan verka gammal, men vi valde ändå denna text som empiri för att kunna studera hur argumentationen för ett förbud fördes. Lagen ändrades visserligen 2005 genom Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*, men denna ändring innebar främst att förbudet flyttades

---

¹ Hädanefter benämnda som Rose Alliances texter eller dylikt.

till brottsbalken. I denna proposition behandlas även andra sexualbrott och merparten av argumentationen handlar om dessa, varför vi inte ansåg att denna passade som empiriskt underlag i vår studie. Vi har vidare valt att ha SOU 2010:49 *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008* som empiri, då den dels utvärderar det förbud som infördes 1999 men också ligger till grund för den senaste ändringen av förbudet som gjordes 2011 och innebar skärpt maxstraff. Propositionen speglar den samhälleliga kontexten i tiden den växte fram i, men eftersom lagstiftningen (med förändringar) fortfarande är gällande anser vi att den fortfarande har en viktig roll - och kanske till och med är än viktigare nu när befolkningen har hunnit vänja sig vid lagstiftningen. Genom diskursanalytisk teori och metod kan man dock inte studera förändringar eftersom man utgår ifrån den specifika punkt då texten skapades (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 131f). Utfallet av lagstiftningen kan vi istället se genom SOU 2010:49 *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. I ett försök att finna empiri som speglar den nutida synen på erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning mailade vi Socialdepartementet för att höra oss för ifall de nyligen publicerat material i frågan eller om något nytt uttalande är på väg. Till svar fick vi att det 2015 utgavs en omfattningskartläggning av prostitution i Sverige från Länsstyrelsen i Stockholms län. Vi bedömde dock att denna inte var relevant som empiri utifrån våra frågeställningar.

De texter av intresseorganisationen Rose Alliance vi valt som empiri består av två texter på deras hemsida samt rapporten *En annan horisont* (2014), utgiven av HIV-Sverige i samarbete med Rose Alliance. En av texterna på hemsidan består av startsidan (Rose Alliance, 2014b²) vilken innehåller en presentation av Rose Alliance där de beskriver att de finns till för att stödja sexarbetare och arbetar för att dessa ska bli respekterade i sin sysselsättning. De anser att sexarbete bör avkriminaliseras och att arbetsrättsligt skydd ska kunna tillämpas på sysselsättningen. De skriver texter, deltar i undersökningar och medverkar i sammanhang där de anser att sexarbetare ofta blir förbisedda. De erbjuder även juridisk rådgivning och professionellt stöd för sexarbetare. Vi valde denna text som empiri i kombination med den del av hemsidan som benämns "Information"

---

² Sidan har flera publiceringsdatum.

(Rose Alliance, 2014a³) vilken de mer utförligt förklarar sin syn på sexarbete och sexarbetare samt vad de anser vara problematiskt inom området. Vi valde dessa två texter då vi ansåg att de sammantaget tillhandahåller utförlig information och därmed förmedlar en bild av organisationens ståndpunkt. *En annan horisont* är som nämnt utgiven av HIV-Sverige med Rose Alliance som partnerorganisation. Vi fann rapporten via Rose Alliances hemsida och vi har därför utgått från att Rose Alliance ger sitt fulla stöd till det som framförs i rapporten. Detta då rapporten ligger länkad på deras hemsida och presenteras i positiva ordalag. Det är naturligtvis möjligt att de inte står för allt material presenterat i rapporten. Vi har dock bedömt denna risk vara väldigt liten och anser därför att det inte är missvisande att presentera rapporten tillsammans med texterna från Rose Alliances hemsida i vår analys. *En annan horisont* genomfördes med finansiering från Smittskyddsinstitutet (numera Folkhälsomyndigheten) och syftade till att kartlägga behoven inom HIV- och STI-prevention för sexarbetare. Vi bestämde oss för att använda denna som empiri eftersom den tydligt beskriver sexarbete, sexarbetare och mycket som hör därtill, vilket är den grund vi ansåg oss behöva för att besvara våra frågeställningar.

3.3 Metodologiska överväganden

Vid bedömning av en vetenskaplig undersöknings tillförlitlighet utgår man från begreppen *validitet* och *reliabilitet*. Enligt Bryman (2011, s. 351) är dessa dock främst användbara vid kvantitativa studier, då de nästintill per definition rör mätning. Vid kvalitativa metoder kan en undersöknings tillförlitlighet istället bedömas utifrån fyra olika kriterier: *trovärdighet*, *pålitlighet*, *överförbarhet* samt *möjligheten att styrka och konfirmera* (Bryman, 2011, s. 354ff).

Det första kriteriet, *trovärdighet*, utgår ifrån att det finns mer än en tänkbar beskrivning av verkligheten och detta kriterium innebär därmed en bedömning av huruvida ens tolkningar är trovärdiga i andra människors ögon (Bryman, 2011, s. 354f). Eftersom vi genom diskursanalytisk teori har avsett beskriva och kartlägga olika uppfattningar av den sociala verkligheten, vill vi poängtera att resultatet i vår uppsats är just en tolkning av dessa olika uppfattningar och beskrivningar. Att

---

³ Publiceringsdatum ej angett.

resultatet framställs som trovärdigt innebär bland annat att undersökningen kan fastställas ha utförts i linje med existerande regler (ibid.). Vi har upplevt att diskursanalysens teori och metod är relativt fri att göra tolkningar inom, men vi har ändå genomgående hållit oss nära dessa för att säkerställa att tolkningarna inte blir för långtgående. En del av trovärdighetskriteriet är även att göra en respondentvalidering (ibid.), men då vår empiri inte innefattar några personer är denna del inte applicerbar. Vi anser utifrån ovanstående resonemang att vi har gjort vad vi kunnat för att skapa hög trovärdighet i vår undersökning.

Kriteriet *pålitlighet* innebär att man tydligt redogör för alla delar av arbetsprocessen och att kollegor granskar kvaliteten på undersökningen. Detta krav är dock väldigt tidskrävande och används därför sällan i studier (Bryman, 2011, s. 355). Vi bedömer dock att kravet delvis har uppfyllts då vår handledare under olika stadier av arbetet har tagit del av vårt material samt bedömt kvaliteten på detta.

Det tredje kriteriet, *överförbarhet*, innebär att forskaren ska beskriva den studerade miljön, vilket kan hjälpa andra att bedöma resultatens överförbarhet till en annan miljö eller annan tidpunkt (ibid.). Detta krav har vi försökt uppfylla genom att under avsnitt 3.2 Urval och beskrivning av empiri även presentera vårt empiriska underlag. I takt med att vi har lärt oss mer om diskursanalytisk teori och metod insåg vi dock svårigheten i att presentera ett material utan att göra tolkningar. Som nämnt i avsnitt 3.1 Diskursanalys som teori och metod skulle vår förståelse av materialet påverka hur vi återberättar det och följaktligen påverka de diskurser som förmedlas till läsaren av denna uppsats. Eftersom vår empiri är offentlig hänvisar vi av denna anledning läsare till den för att skapa sig en egen uppfattning av de studerade miljöerna.

Det fjärde kriteriet, *en möjlighet att styrka och konfirmera*, innebär att forskaren ska klargöra att personliga värderingar eller teoretisk inriktning inte har haft inverkan på genomförandet eller resultatet av undersökningen (ibid., s. 355f). För att förklara hur vi har tagit detta i beaktande behöver vi först klargöra vilken förförståelse vi hade av vårt undersökningsområde innan vi påbörjade detta arbete. Vi insåg att vårt tankesätt har utgått från den bild som framgår av

Holmströms resonemang kring lagstiftningens avsedda normerande effekt, nämnt i kapitel 1.1 Problemformulering. Vi var dock medvetna om att det fanns andra uppfattningar om sexuella tjänster mot ersättning som något frivilligt. Detta synsätt var något vi var nyfikna på men hade varierande grad av förståelse för. Efter att vi började fördjupa oss inom ämnet blev vi mer varse om komplexiteten inom området och mer osäkra på våra tidigare ståndpunkter. Denna medvetenhet och osäkerhet tror vi har hjälpt oss till en objektiv hållning vid behandlandet av empirin. Detta då våra personliga värderingar kunnat lämnas utanför i större utsträckning och vår strävan efter distans i förhållande till vår förförståelse ökat.

3.4 Forskningsetiska överväganden

Vid vetenskapliga undersökningar har forskaren alltid att ta hänsyn till ett antal forskningsetiska principer antagna av Vetenskapsrådet. Grundläggande för dessa principer är individskyddskravet som preciseras i fyra allmänna huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. *Informationskravet* och *samtyckeskravet* kan förenas i ett krav på informerat samtycke, vilket innebär att forskaren måste ge forskningsdeltagaren utförlig information kring studien. *Konfidentialitetskravet* innebär att varje forskningsdeltagare ska garanteras anonymitet och avidentifikation. Slutligen innebär *nyttjandekravet* att det insamlade materialet enbart får användas i den forskning det är ämnat för (Vetenskapsrådet, 1990, s. 6). Ingen information får vidarebefordras till utomstående part (Kalman & Lövgren, 2012, s. 14) och inte heller, utan individernas medgivande, användas till något som kan komma att påverka forskningsdeltagarna (Vetenskapsrådet, 1990, s. 12).

Vi har tagit ställning till dessa huvudkrav och avgjort vilka som är relevanta. Vår empiri består av texter publicerade på internet, vilket påverkar de etiska reflektionerna. De texter vi har använt oss av är att betrakta som offentliga, då de avsiktligt och frivilligt är öppna för allmänheten att ta del av. Detta medför att det ställs lägre krav på konfidentialitet. Det är inte relevant att efterfråga informerat samtycke från personerna bakom informationen; dock ska man skydda dessa personers identitet (Bryman, 2011, s. 610). I vårt empiriska material framgår inte

vilka personer som står bakom; utgivare är organisationer och offentliga institutioner och följaktligen är individernas anonymitet garanterad.

Något som vi har funderat kring under uppsatsprocessen är hur vårt resultat kan komma att mottas av de personer som står bakom texterna eller på annat sätt känner att ämnet berör dem. Vi syftar här främst på personer med erfarenhet av att erbjuda sexuella tjänster mot ersättning, personer som kommer i kontakt med dessa personer eller denna företeelse i sin yrkesroll. Svedmark (2012, s. 111f) förklarar att det är svårt att beräkna hur olika delar av en forskningsprocess kan påverka de personer som studeras och att man därför alltid ska räkna med att dessa kan vara sårbara. I vårt fall är det inte personer som studeras, men vi har räknat med att personer som står för de åsikter som någon del av empirin presenterar kan bli påverkade. Att ta hänsyn till sårbarheten hos en hel grupp är svårt, speciellt när gruppen är okänd för forskaren. För att minska risken för negativ påverkan på de som får tillgång till vår uppsats har vi därför försökt tänka på hur vi presenterar vårt material.

I övrigt bedömer vi att vårt tillvägagångssätt innehåller få etiska dilemman. Vi gjorde ett etiskt ställningstagande redan i samband med vårt metodval eftersom uppsatsens syfte kunnat uppnås genom andra metoder. Ett alternativ hade varit att intervjua personer som företräder offentliga institutioner eller myndigheter samt personer som själva erbjuder eller har erbjudit sexuella tjänster mot ersättning. Att intervjua dessa personer hade inneburit ett etiskt dilemma då personer som erbjuder sexuella tjänster betraktas som en utsatt grupp i vårt samhälle. Det hade inneburit en svårighet att överblicka eventuella konsekvenser för och påverkan på individerna. Vårt val av diskursanalys som metod var alltså ett sätt att minimera skadeverkningar.

Andersson och Swärd (2008, s. 242) framhåller att forskaren i en undersökning genom valet att använda sig av specifika begrepp har makt att benämna, och därmed också kategorisera, det undersökta. I ett försök att ställa oss så objektiva och icke-dömande som möjligt till fenomenet vi studerar och de personer som berörs, har vi i denna uppsats genomgående valt att använda benämningen *personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning* och *sexuella tjänster mot*

ersättning istället för benämningar som *prostitution*, *prostituerade*, *sexarbete* eller *sexarbetare*. I vissa sammanhang skriver vi *fenomenet* eller *syssetsättningen*. Vi syftar då på sexuella tjänster mot ersättning, utan att lägga någon värdering i detta. Vi har i denna uppsats varken ämnat att ta ställning för eller emot företeelsen erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning och anser valda benämningar vara mer inkluderande då de i större mån är fria från tolkningar och associationer. Därtill menar vi att begreppet “mot ersättning” även innefattar de som erbjuder sexuella tjänster i utbyte mot annat än pengar. I första hand kommer vi dock använda oss av de begrepp som vår empiri använder; eftersom språket betraktas skapa verkligheten (Bryman, 2011, s. 474) skulle annars en del av analysen gå förlorad.

3.5 Inbördes arbetsfördelning

Att vara två uppsatsförfattare har i viss mån inneburit en uppdelning av arbetet. Innan vi hade valt ut vilka texter som skulle utgöra vårt empiriska underlag, läste vi olika texter och diskuterade dem med varandra i syfte att komma fram till vilka som var mest lämpliga som empiri. I tidseffektivt syfte har vi även delat upp ytterligare litteratur mellan oss, men då vi publicerat anteckningar utifrån litteraturen på Google Docs har vi ha båda varit uppdaterade på alla områden av arbetet. Under skrivprocessen har vi ofta suttit tillsammans för att arbeta med olika delar av uppsatsen och vi har då kunnat lyfta tankar och funderingar med varandra i takt med att de uppstått. Genom detta tillvägagångssätt har vi upplevt att båda arbetat med alla delar av uppsatsen i samma utsträckning.

4 Teori

Vi har som nämnt använt oss av diskursanalys som teoretisk utgångspunkt. Denna innehåller många olika delar och angreppssätt och det är inte möjligt för oss att täcka alla. Vi har därför valt teoretiska begrepp (redogjorda för nedan) från två inriktningar inom diskursanalysen - diskursteori och diskursiv psykologi - eftersom vi bedömde dessa mest lämpade i förhållande till vår empiri. Diskursteorin utgår från tanken att sociala företeelser är ständigt föränderliga, vilket innebär att det konstant råder oenighet om definitioner som rör samhälle och identitet och som ger sociala följder. Inom denna gren av diskursanalysen ligger fokus på att studera hur olika diskurser strävar efter att skapa entydighet inom det sociala fältet. Då diskursteorin endast har ett fåtal praktiska redskap för diskursanalys betraktas det vara fördelaktigt att kombinera med andra angreppssätt (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 31). Vi har därför valt att kombinera diskursteorin med diskursiv psykologi, vilken har sitt ursprung i socialpsykologin och formades som kritik mot kognitivismen. Inom diskursiv psykologi betraktas, till skillnad från kognitivismen, mentala processer som skapade genom sociala och diskursiva aktiviteter. Inom diskursiv psykologi betraktas språk som konstruktioner av världen inriktat mot sociala handlingar. Språkbruket betraktas även skapa den sociala världen. Diskursteorin och diskursiv psykologi har gemensamt att de båda utgår från att diskurser skapar verkligheten (ibid., s. 97ff).

4.1 Teoretiska begrepp

De begrepp vi kommer att utgå ifrån i vår analys av texterna definieras som följande:

Nodalpunkt beskrivs som ett centralt tecken inom en diskurs. Som nämnt i kapitel 3.1 Diskursanalys som teori och metod är en *diskurs* ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Det är i relation till nodalpunkten som övriga tecken i en diskurs får sin betydelse. Nodalpunkter är också tecken som får en detaljerad betydelse först när de placerats in i en diskurs. Inom den medicinska diskursen identifieras exempelvis "kroppen" som nodalpunkt, och andra tecken, såsom

”symtom”, får sin betydelse först när de sätts i relation till ”kroppen” (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 33, 35). Nodalpunkt handlar således om att fixera diskursens identitet, medan *mästersignifikant* på liknande sätt organiserar subjektens (personers) identitet. Ett exempel på mästersignifikant är ”man” och denna, liksom nodalpunkter, får sin betydelse fastställd genom att knytas ihop i *ekvivalenskedjor*. Ekvivalenskedjor ger på så sätt anvisningar om vad diskursen är och hur subjekten kan agera. En ekvivalenskedja till mästersignifikanten ”man” beskrivs vara ”styrka” (ibid., s. 50). Nodalpunkter, mästersignifikanter och ekvivalenskedjor är alla teoretiska verktyg inom diskursteorin (ibid, s. 31ff), och genom användandet av dessa har vi lättare kunnat identifiera hur diskurser kring personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning samt deras sysselsättning framställs.

För att ytterligare fördjupa analysen gör vi även en analys utifrån begreppen *diskursiv kamp* och *modalitet*. Diskursiv kamp är ett nyckelbegrepp inom Laclau och Mouffes diskursteori och begreppet pekar på hur diskurser ständigt förändras i kontakt med andra diskurser. Diskursiv kamp vilar på idén om att kriser, strider och liknande bidrar till att visa diskursens ramar och skiljepunkter. Ett studerande av en företeelse utifrån begreppet diskursiv kamp fokuserar därmed på att undersöka hur de olika sätt som företeelsen framställs på kämpar för att bli den mest framstående diskursen inom fältet (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 13f; Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 13). Genom att använda begreppet diskursiv kamp har vi kunnat analysera hur de olika diskurserna, som vi identifierat med hjälp av begreppen nodalpunkter, mästersignifikanter och ekvivalenskedjor, argumenterar för att just deras diskurs ska vara den dominerande inom fältet. Analysen kompletteras även av det teoretiska begreppet modalitet, som vi har funnit förekommer både inom kritisk diskursanalys och diskursiv psykologi (jfr Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87f; Wahl, 2007, s. 198). Båda dessa riktningar använder begreppet modalitet för att analysera grad av instämmande i ett påstående, och därmed hur information i ett påstående konstrueras. Vilka ord och vilka övriga medel som används för att stärka ett påstående har betydelse för i vilken grad påståendena framstår som osäkra eller säkra (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87f; Wahl, 2007, s. 196ff). Analysen i denna uppsats har utgått ifrån den inriktning på modalitet som finns

inom diskursiv psykologi, där bland annat Potters modalitetshierarki förekommer (Wahl, 2007, s. 198ff). Potter (1996, s. 112f) uttrycker att ett påstående i sig inte garanterar att mottagaren av påståendet uppfattar det som sanning. Detta är speciellt påtagligt när det råder en konflikt kring hur det beskrivna ska uppfattas. Där kan användandet av ord, tonfall och liknande påverka hur tillförlitligt påståendet uppfattas av mottagaren. Potter har, med inspiration från Latour och Woolgar, format en hierarki av modalitet. I toppen av denna modalitetshierarki förekommer begrepp som förstärker ett påstående, samtidigt som begreppen längst ner i hierarkin framställer ett påstående som mer osäkert. Exempel på formuleringar som placeras i toppen av hierarkin är påståenden om att något *är* på ett visst sätt, medan formuleringar såsom att något *är möjligt* hamnar längst ner i modalitetshierarkin (ibid.). Wahl (2007, s. 204) framhåller dock att denna hierarki av modalitetsformer endast ska ses som en fingervisning, eftersom användandet av begreppen är beroende av sitt sammanhang. Sammanhanget kan definieras av vem som framställer påståendet (*subjektiv modalitet*), i vilken diskurs denne befinner sig i samt huruvida påståendet framställs som en objektiv sanning (*objektiv modalitet*) eller inte. Dessa omständigheter spelar roll i hur stark modaliteten framstår vara (Börjesson, 2003, s. 96ff). Genom att använda modalitet och diskursiv kamp som teoretiska verktyg har vi kunnat analysera om och hur erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning konstrueras som ett socialt problem i den empiri vi använt oss av, samt vilka argument som förekommer.

5 Resultat och analys

5.1 Nodalpunkter och ekvivalenskedjor

I detta avsnitt kommer vi redogöra för texternas nodalpunkter och ekvivalenskedjor i syfte att identifiera texternas diskurs om sexuella tjänster mot ersättning.

Nodalpunkten i Rose Alliances texter är *sexarbete* och de egenskaper som förknippas med detta förbinds i ekvivalenskedjor. I Rose Alliances texter ekvivaleras sexarbete till en *ekonomisk aktivitet*, ett *yrke*, ett *arbete*, en *aktivitet*, en *hobby* och som *en del av den privata sexualiteten*:

Alla tjänster som på något sätt är tänkta att leda till sexuell upphetsning och eventuellt klimax är sexarbete. (Rose Alliance, 2014a)

[...] användningen av ordet sexarbete är viktig. Dels för att markera att det handlar om en ekonomisk aktivitet, dels för att det anses vara mindre stigmatiserande än ord som prostituerad och strippa. (ibid.)

Det är långt ifrån alla som utför olika typer av sexuella tjänster som identifierar aktiviteten som sitt yrke, även om det är många som gör det. En del tycker att det är en hobby, andra att det är en del av den privata sexualiteten medans vissa, av olika skäl, känner att de saknar andra realistiska sätt att försörja sig på. Men de allra flesta anser faktiskt att de utför ett arbete [...] (ibid.)

I de offentliga texterna används benämningarna *prostitution*, *könshandel*, *köp av tillfällig sexuell förbindelse* samt *tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning* för att beskriva företeelsen prostitution. Nodalpunkten i de offentliga texterna är därmed prostitution, vilket ekvivaleras till en mängd begrepp vilka står i kontrast till de ekvivalenskedjor inom diskursen som Rose Alliances texter förmedlar. I propositionen till sexköpslagen föreslås att det ska

[bli] förbjudet att mot ersättning skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse. Detta sker genom införandet av en särskild lag om förbud mot köp av sexuella tjänster. Även försök ska vara straffbart. Påföljden

för brottet ska vara böter eller fängelse i högst sex månader. (Prop. 1997/98:55⁴)

Förbjudet, straffbart och brott bildar ekvivalenskedjor till företeelsen prostitution som därmed indirekt tillskrivs negativ betydelse och icke önskvärda egenskaper, vilka alltså anses kräva insatser i form av kriminalisering. *Kriminellt* blir därför ytterligare en ekvivalenskedja till prostitution:

Betänkandet innehåller förslag om att prostitution kriminaliseras genom att ett förbud om köp och försäljning av sexuella tjänster införs i Brottsbalken. (Prop. 1997/98:55)

Detta då ”det ansågs vara ett angeläget samhällligt intresse att bekämpa prostitutionen” (SOU 2010:49, s. 13). Prostitution kan här ekvivaleras till *skadeverkningar*, något som bör bekämpas. Detta är återkommande i de offentliga texterna:

Som vi på flera ställen har framhållit är prostitution ett allvarligt samhällsproblem som medför allvarliga skador och är destruktiv inte enbart för samhället utan även för den enskilda kvinnan eller mannen i prostitutionen. (SOU 2010:49, s. 247)

Könshandeln skadar också samhället i stort. Könshandeln förmedlar en oacceptabel människosyn och är ett hinder för individens utveckling. (Prop. 1997/98:55)

[...] prostitution är oförenlig med individens möjlighet att utvecklas som människa och en verksamhet som samhället finner förkastlig samt att den har sådana negativa verkningar i samhället att den bör bekämpas med kraft. (SOU 2010:49, s. 68)

Prostitution ekvivaleras med *problem* och till adjektiv med negativ innebörd såsom *skadligt, oacceptabelt, förkastligt, destruktivt* och *ovärdigt* samt ses vara ett *hinder för utveckling*. Det konstateras dessutom att ”prostitutionen orsakar kostnader för samhället genom de sjukdomar och skador samt den kriminalitet

---

⁴ Sidnummer finns inte i propositionen.

som följer i prostitutionens spår” och att det ”omkring de prostituerade [i regel] förekommer en omfattande kriminalitet av olika slag som t.ex. narkotikahandel, koppleriverksamhet, misshandel m.m.” (Prop. 1997/98:55). Också *kriminalitet* bildar därför en ekvivalenskedja till prostitution. Kriminaliseringen av prostitution motiveras ytterligare genom att ”en skärpt lagstiftning i fråga om våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier är angelägen för att markera samhällets avståndstagande och för att öka tryggheten för offren” (Prop. 1997/98:55). En kriminalisering ansågs vara ”ett nödvändigt steg för att göra helt klart att prostitution som företeelse inte accepteras av samhället” (SOU 2010:49, s. 16). *Våld mot kvinnor, sexuella trakasserier och offer* bildar en ekvivalenskedja till prostitution, vilket kräver samhällets avståndstagande. Prostitution ekvivaleras därför vidare till att vara *socialt oacceptabelt* och *omodernt*, då det ses som ”en företeelse som inte hör hemma i ett modernt samhälle” (SOU 2010:49, s. 69).

Slutligen beskrivs prostitution i de offentliga texterna vara ett uttryck för mäns våld mot kvinnor, vilket inte är ”förenligt med strävandena mot ett jämställt samhälle och måste bekämpas på alla sätt. I ett sådant samhälle är det också ovärdigt och oacceptabelt att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning” (Prop. 1997/98:55). Detta då ”prostitution [är] ett uttryck för ojämlikhet mellan människor där köparen tar sig rätten att utnyttja en annan människas kropp som vara” (SOU 2010:49, s. 61). Prostitution bildar i dessa uttalanden en ekvivalenskedja till företeelser som *mäns våld mot kvinnor*, *ojämlikhet* och *utnyttjande*. Till följd av detta resonemang ekvivaleras kvinnor i prostitution till *utsatta* och *utnyttjade*:

Alltjämt ger begreppet ’prostitution’ tydliga associationer till kvinnor som utnyttjas. (ibid.)

Prostitution ekvivaleras alltså till *sexuellt utnyttjande* och prostituerade kvinnor till *kvinnor som utnyttjas* (mer om detta under kapitel 5.2 Mästersignifikanter och ekvivalenskedjor). Dessutom bildas en ekvivalenskedja till andra *sociala problem* såsom *missbruksproblematik* och *psykiska störningar* då det hävdas att ”[a]ndelen kvinnor som har psykiska störningar har ökat på senare år [...] Ungefär hälften av kvinnorna missbrukar narkotika eller alkohol” (Prop. 1997/98:55). Utsattheten

beskrivs också i Rose Alliances texter, men snarare som ett uttryck för samhällets syn på sexarbete. De menar att det faktum att sexarbete av samhället ses som socialt oacceptabelt leder till att "[s]exarbete förknippas med socialt stigma och diskriminering" (Rose Alliance, 2014a) vilket är något "alla sexarbetare påverkas" (ibid.) av. I Rose Alliances texter ekvivaleras sexarbete alltså till *socialt stigma* och de *problem* detta för med sig, såsom "känslan utav ensamhet och utanförskap" (Rose Alliance, 2014b), "ökade risker för sexarbetare" (Rose Alliance, 2014a) och det faktum att "sexarbetare [ofta är] offer för olika typer av våld" (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 25).

I Rose Alliances texter används genomgående benämningen *sexarbete*, aldrig *prostitution*. Deras diskurs skiljer sig därför från diskursen i de offentliga texterna genom vald benämning av företeelsen på grund av de betydelser som ekvivalenskedjorna fyller respektive begrepp med. Diskursen rör sexarbete, inte prostitution, även om det är samma företeelse som diskuteras. Inom denna diskurs beskrivs sexarbete framförallt i positiva ordalag, medan det inom diskursen om prostitution i de offentliga texterna kopplas samman med negativa företeelser och egenskaper.

5.2 Mästersignifikanter och ekvivalenskedjor

Vi kommer här identifiera texternas mästersignifikanter och dess ekvivalenskedjor för att undersöka vilka diskurser som förmedlas kring personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning.

I de offentliga texterna kan två mästersignifikanter utläsas: de *prostituerade* och *sexköparna*. De senare benämns även som *kunder*, *köpare*, *män* och *köpare av sexuella tjänster*. Då vi vill undersöka hur personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning framställs i texterna kommer vi dock uteslutande att fokusera på de prostituerade i denna analys. Andra benämningar på prostituerade som förekommer i dessa texter är *person som utnyttjas i prostitution* och *person med erfarenhet av prostitution*. Prostituerad anses *den som utnyttjas sexuellt* vara. Även i Rose Alliances texter kan två mästersignifikanter identifieras: *sexarbetaren* och *kunden*. Inga andra benämningar än dessa förekommer. Istället

beskrivs vad en sexarbetare är: "[s]exarbetare är myndiga personer som frivilligt utbyter sexuella tjänster mot ersättning" (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 5) och vad de gör: "[s]exarbetare arbetar i sexindustrin" (ibid.). Sexarbete framställs som ett frivilligt arbete, ett yrke bland andra, och sexarbetare kan därmed tillskrivas egenskaper som *självständig* och *yrkesarbetande*. Sexarbetare definierar sin sysselsättning själva, vilket kan ses visa sig i att "[d]e flesta sexarbetare har egna begrepp för arbetet" (ibid., s. 15). Vidare påpekas att "[s]exarbetare är alltid någons son eller dotter, syster eller bror, mamma eller pappa" (Rose Alliance, 2014a), vilket exemplifierar att sexarbetare kan vara vem som helst och "inte den homogena grupp som samhällets stereotyp oftast låter påskina" (ibid.). Sexarbetare ekvivaleras till *vanliga människor*, vars inställning till sitt arbete varierar:

Precis som andra arbeten är erfarenhet av sexarbete, och hur det påverkar ens hälsa, individuellt och inte konstant. (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 76)

Den stora majoriteten av sexarbetare mår lika bra, eller bättre, än de som försörjer sig på något annat än sex. (Rose Alliance, 2014a)

En del trivs med sitt beslut att arbeta med sex, en del trivs inte alls och en del både och. (Rose Alliance, 2014b)

Enligt benämningarna i de offentliga texterna utnyttjas de prostituerade, varför prostituerad bildar en ekvivalenskedja till att vara en person som är *utnyttjad*. I propositionen slås fast att "sexualitet inte är en handelsvara och att den aldrig får utövas på någon annans bekostnad". En prostituerad person kan därför ekvivaleras till att vara ett *offer*. Detta är också en återkommande beskrivning i de offentliga texterna; sexköpslagen hävdas i propositionen vara ett sätt att "öka tryggheten för offren".

De prostituerades situation beskrivs vara en följd av omständigheter som "social problematik, ekonomiska förutsättningar och eventuell[t] missbruk" (SOU 2010:49, s. 65) och de prostituerade uppges "i stor utsträckning lida av ohälsa och drabbas av skador i prostitutionen genom misshandel och övergrepp. De

prostituerade sades nästan undantagslöst få psykiska besvär och många av dem uppgavs missbruka narkotika och alkohol” (SOU 2010:49, s. 69). Här konstateras prostituerade *lida av ohälsa, utsättas för misshandel och övergrepp, ha psykiska besvär samt vara missbrukare*. Dessa omständigheter bildar en ekvivalenskedja till prostituerade personer, faktorer som förstärker synen på de prostituerade som offer, dels för omständigheterna men också för en svår uppväxt. Enligt propositionen visar forskning om prostitution att

de prostituerade oftast är kvinnor som på olika sätt fått en dålig start i livet, som tidigt berövats sin självrespekt och fått en negativ självbild. På senare tid har sambandet mellan prostitution och sexuella övergrepp i barndomen blivit allt mera uppenbart. (Prop. 1997/98:55)

I SOU 2010:49 hävdas att ”de som tagit sig ur prostitutionen beskriver [...] att det inte finns någon frivillig prostitution utan att det alltid handlar om att köparen har makten och att den som säljer sin kropp blir utnyttjad” (s. 130). Prostituerade ekvivaleras ha tidigare *negativa upplevelser* i livet och prostitution framställs vara något personer med problematisk bakgrund ofrivilligt hamnar i. *Ofrivillighet* bildar en ekvivalenskedja till prostituerade, och deras situation kan ses som något de inte kan styra över. I Rose Alliances texter tillskrivs inte sexarbetare gemensamma egenskaper utan det påtalas att det finns lika många upplevelser av sexarbete som det finns sexarbetare. Att vara sexarbetare beror följaktligen inte heller på faktorer gemensamma för sexarbetare i stort. Istället framhålls att den ”vanligaste anledningen till att informanterna började sälja sexuella tjänster var att man ansåg det vara en god möjlighet att tjäna pengar” (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 5) och att den ”vanligaste anledningen till att man säljer sexuella tjänster idag är att det är ett arbete man trivs med” (ibid.).

Som nämnts ovan beskrivs prostituerade i de offentliga texterna utsättas för misshandel och övergrepp, och det konstateras att

såväl forskning som uppgifter från personer med erfarenhet av prostitution visar att våld är nära förknippat med prostitution [...] och att många av de kvinnor som utnyttjas i prostitution utsätts för våld

från andra män än kunder, t.ex. de män som de lever tillsammans med.
(SOU 2010:49, s. 128)

I propositionen beskrivs misshandel, våldtäkt och stöld vara ytterligare brott som prostituerade ofta är utsatta för men sägs också själva vara ”skyldiga till brott i inte obetydlig omfattning”. Vilka typer av brott detta skulle handla om specificeras inte i texten. Prostituerade ekvivaleras alltså till att vara *våldsutsatta* men samtidigt själva *kriminella*.

I de offentliga texterna framställs prostituerade personer som offer utsatta för brott. Samhället har följaktligen en skyldighet att genom åtgärder ”stödja, skydda och hjälpa” (Prop. 1997/98:55) dessa utsatta personer. I SOU 2010:49 fastställs att ”personer med erfarenhet av prostitution [...] har komplexa hjälpbehov” (s. 17) som kräver sociala insatser i form av förebyggande, stödjande, behandlande och motiverande karaktär (Prop. 1997/98:55). Prostituerade personer tillskrivs alltså vara i behov av stöd, skydd, hjälp och behandling och ekvivaleras följaktligen till att vara *hjälp- och skyddsbehövande*. Samtidigt som prostituerade personer behöva upphöra med sin sysselsättning behöver de hjälp för att komma till insikt om detta; de behöver bli ”påverkade att upphöra” (ibid.) och behöver dessutom ”motiveras till behandling” (ibid.). Prostituerade tillskrivs *vara i behov av motivation och påverkan* att förändra sin situation.

Enligt Rose Alliances texter blir sexarbetare ”utsatta för grovt generaliserade och förenklade beskrivningar” (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 17) och antaganden om sexarbetare görs slentrianmässigt (ibid., s. 35). Texterna tydliggör att synen på sexarbetare baseras på fördomar och antaganden och de tar avstånd från synen på sexarbetare som utsatta som de anser finns i samhället: ”[s]exarbetare opponerar sig mot att bli beskrivna som offer som anses sakna självinsikt eller lida av ett ’falskt medvetande’” (ibid., s. 17). Texterna menar tvärtom att sexarbetares upplevelse av sitt arbete är varierande. Gemensamt för de flesta sexarbetare är däremot att de upplever att social stigmatisering och fördomar ger en missvisande bild av sexarbete (ibid., s. 68) och att det är av stor vikt att motarbeta detta stigma ”för att underlätta för sexarbetare att till fullo vara delaktiga i samhället [...]” (ibid., s. 25). Här framkommer bilder som ekvivalerar sexarbetare till

stigmatiserade och *åsidossatta* av samhället. Ytterligare en ekvivalenskedja till sexarbetare är den *isolerings* och det *utanförskap* som uppges vara en följd av den sociala stigmatiseringen (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 5f), samt det faktum att många sexarbetare känner att de behöver hemlighålla sitt yrke för att inte drabbas av fördomar från omgivningen (ibid., s. 6). Här ekvivaleras sexarbetare till att vara *utsatta för fördomar*. I Rose Alliances texter poängteras också att den utsatthet som de menar att sexarbetare faktiskt upplever är ytterligare en följd av den sociala stigmatiseringen: "[s]exarbetare kan också vara utsatta för våld från andra personer i högre grad än genomsnittet, av ett flertal anledningar, exempelvis beroende på den sociala utsatthet som stigmatisering medför" (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 62). Här ekvivaleras sexarbetare, liksom i de offentliga texterna, till att vara *våldsutsatta*. En ytterligare följd av stigmatiseringen framhåller Rose Alliance i sina texter vara att "sexarbeters röster vanligtvis inte blir hörda" (Rose Alliance, 2014b) och att sexarbetare endast involveras symboliskt, som ett alibi (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 32) och sexarbetare hävdas sällan bli inkluderade i frågor som rör dem. Sexarbetare ekvivaleras här till att inte bli lyssnad på, att bli *åsidossatta* och *förbisedda*.

5.3 Modalitet och diskursiv kamp

Vi har ovan definierat de diskurser texterna rör sig i gällande erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning, samt personerna som erbjuder dessa. I följande avsnitt kommer detta att följas upp med en analyserande granskning av hur man i texterna argumenterar för att göra respektive diskurs till rådande inom området.

Inledningsvis kan vi konstatera att det generellt förekommande i de texter vi studerat är en utbredd användning av en väldigt säker modalitet. Detta sker upprepade gånger genom att texterna framställer sina påståenden med självklarhet, exempelvis genom beskrivningen att något *är* på ett visst sätt. *Är* förekommer i toppen av Potters modalitetshieraki (Potter, 1996, s. 112f) och används för att ge ett uttalande hög trovärdighet. Denna hierarki av begrepp ska dock inte ses som en mall då den är beroende av sitt sammanhang (ibid.). Sammanhangen de studerade texterna befinner sig i kan vi se vara politiskt.

Texterna diskuterar samhällseliga förändringar och är skrivna med ambition att påverka eller utvärdera en samhällselig företeelse.

Synen på åtgärder

I de offentliga texterna handlar diskussionen kring prostitution främst om att det är ett uttryck för mäns tänkta överordning av kvinnor. Av denna anledning är prostitution skadligt för både individ och samhälle baserat på den strävan efter ett jämställt samhälle som de offentliga texterna uttrycker att den svenska politiken har som mål. Att samhället inte är jämställt beskrivs alltså som ett problem, angeläget för samhället att lösa. I samband med dessa påståenden används uttryck som *det råder emellertid ingen tvekan* (Prop. 1997/98:55) för att understryka säkerheten i uttalandet. Denna uttryckta säkerhet ger ett intryck av att fenomenet inte kan betraktas på annat sätt. Vidare kan det i texterna utläsas ett behov av kriminalisering för att bekämpa prostitutionen. Sexköpslagen, med dess kriminalisering av köp av sexuell tjänst, var enligt propositionen avsedd att ha en normerande verkan i samhället samt fungera avskräckande i syfte att framställa prostitution som en icke önskvärd företeelse. Kriminaliseringen var dessutom avsedd att kompletteras med sociala insatser. Det konstateras dock att sociala insatser ”framförallt [har] fått effekt för stunden medan det är svårt att se att de sociala insatserna har bekämpat prostitutionen mer långsiktigt” (Prop. 1997/98:55). Texterna uttrycker här en väldigt säker modalitet genom ett användande av *har* och *är* samtidigt som det också framställs genom en objektiv modalitet då inget subjekt förbinds till uttalandet. På detta sätt framställs innehållet i uttalandet som så självklart att det inte kräver någon form av underbyggnad.

Rose Alliance (2014b) uttrycker att de är emot en kriminalisering av sexuella tjänster mot ersättning under förutsättning att alla parter deltar frivilligt och med samtycke. De framhåller att sexarbetare är en heterogen grupp som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning av olika anledningar, men att detta inte är något som reflekteras i samhällets inställning till sexarbete: ”[d]e som inte anser sig behöva hjälp att lämna sexindustrin antas lida av ett falskt medvetande. I princip ett omyndigförklarande som innebär att man inte förstår sitt eget bästa” (Rose

Alliance, 2014a). *Antas* är här en modalitetsmarkör som påverkar trovärdigheten i samhällets insatser genom att Rose Alliance uttrycker att samhället antar något, eftersom de då också förmedlar en viss osäkerhet över de grunder samhällets inställning och insatser baseras på. Det blir här tydligt att Rose Alliance anser att samhällets insatser inte är anpassade efter de behov som en sexarbetare kan tänkas ha. Rose Alliance (ibid.) förespråkar istället att harm reduction-baserade insatser implementeras inom hälso- och sjukvården samt inom de sociala myndigheterna. Detta motiveras med att ”de flesta harm reduction-baserade insatser är ekonomiska, lätta att implementera och har en stor positiv påverkan på såväl individen som samhället” (ibid.). Här blir det återigen tydligt att texterna av de offentliga institutionerna respektive Rose Alliances texter förmedlar olika diskurser om erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning och därmed har olika syn på vilka insatser som behövs. Samtliga texter diskuterar i olika utsträckning riskfaktorer inom erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning. De offentliga texterna förmedlar en bild av prostitution som något riskfyllt och destruktivt, medan Rose Alliance förmedlar en syn på sexarbete som ett arbete som bör vara möjligt att utföra med färre risker.

Vi kan konstatera att det råder en diskursiv kamp mellan dessa olika sätt att tala om sexuella tjänster mot ersättning, vilket visar sig i texternas sätt att argumentera utifrån olika vinklar. Rose Alliances texter argumenterar alltså för att harm reduction-baserade sociala insatser bör vara i huvudsakligt fokus, medan de offentliga texterna uttrycker att en kriminalisering i kombination med sociala insatser med syfte att hjälpa personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning att upphöra med denna sysselsättning är den bästa lösningen. Frågan är hur det kommer sig att de olika texterna beskriver effekterna av sociala insatser på så olika sätt. Vi menar att man kan förstå detta genom att placera in argumentationen i sitt politiska sammanhang. Det faktum att texterna har skilda mål påverkar argumentationen; Rose Alliances texter argumenterar för att skapa en säkrare arbetssituation för sexarbetare, medan de offentliga texterna argumenterar utifrån syftet att bekämpa prostitution och upprätthålla ordningen i samhället. När man jämför framställningen av dessa olika texter tydliggörs hur de säger emot varandra och att de använder sig av objektiva modaliteter för att framställa sina påståenden som självklara. Winther-Jørgensen och Phillips (2000,

s. 88) förklarar att det är vanligt att till exempel massmedier använder sig av subjektiva modaliteter som omskrivs till objektiva modaliteter för att framhäva auktoritet inom området. Eftersom det i respektive texter finns uppgifter som strider mot de som framställs i texterna av annan diskursiv uppfattning, finns det skäl att anta att det är fråga om subjektiva modaliteter förklädda till objektiva modaliteter.

Visioner inom diskurserna

Medan Rose Alliance fokuserar på personerna som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning och hur man genom harm reduction-baserade insatser kan underlätta för dessa att genomföra sitt arbete, fokuserar man i de offentliga texterna på vad som anses ha positiv inverkan på samhället och dess medborgare, samt vilken typ av samhälle som är att föredra. Rose Alliance underbygger sina argument genom att hänvisa till mänskliga rättigheter och framhäver att “envar har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet” (Rose Alliance, 2014a). I samband med detta uttalande, men också på andra ställen i texterna, påpekar de att “sexarbetare också är människor” (ibid.), vilka borde omfattas av och bli respekterade i förhållande till dessa mänskliga rättigheter. En jämförelse görs med andra yrkesgruppers rätt att organisera sig och Rose Alliance poängterar att sexarbetare “borde ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som andra arbetare” (ibid.). Med hänvisning till internationella studier (från Storbritannien, Nya Zeeland, Australien och Nederländerna) jämför Rose Alliance sexarbetares välmående med andra yrkeskategorier:

Den stora majoriteten av sexarbetare mår lika bra, eller bättre, än de som försörjer sig på något annat än sex. Men man ifrågasätter inte om tandläkare, frisörer eller politiker är lyckliga och tillfreds. Det är ju faktiskt så att lycka är en personlig upplevelse och inte nödvändigtvis är kopplat till vad man arbetar med. Självklart är ju detta sant även för sexarbetare. (ibid.)

Här uttrycks alltså att samhället inte bör lägga så mycket fokus på sexarbetares välmående som görs i dagens Sverige. Detta då sexarbetares sysselsättning inte

påverkar sexarbetare mer än vad andra yrken påverkar de människor som utför sitt respektive arbete. Påståendet förstärker Rose Alliance genom att hänvisa till att forskare slagit fast att de flesta sexarbetare inte mår sämre än andra arbetare. Genom att hänvisa till ovan nämnda studier förbinds någon annan med uttalandet, i detta fall forskare - alltså personer med hög status inom området. Eftersom dessa förutsätts vara experter förhöjs påståendets trovärdighet. Vi reflekterar här över bristen på referenshänvisning till de specifika studierna, något som gör att den presenterade informationen inte kan kontrolleras. Detta medför att ingen specifik forskare kan kopplas till uttalandet; istället antas en hel grupp stå för detta uttalande vilket gör det mer trovärdigt. Framställningen får därför en hög modalitet.

I samtliga texter av Rose Alliances ser vi att de underbygger sina argument genom att hänvisa till internationella publikationer. När Rose Alliance argumenterar för ett användande av begreppet sexarbete uttrycker de bland annat att "trots att Världshälsoorganisationen (WHO 2001; WHO 2205) och Förenta Nationerna (UN 2006; UNAIDS 2002) använder termen sex worker, sexarbetare, vägrar svenska myndigheter och politiker att göra det" (Rose Alliance, 2014a). Genom denna framställning framställs den svenska staten som avvikande ur internationell synpunkt. Denna argumentation bidrar till att de också lyckas förmedla en skepsis mot de argument som framförs av svenska myndigheter, eftersom resten av världen uppges ha andra uppgifter. Genom en direkt hänvisning till Världshälsoorganisationen och FN förbinds dessa till uttalandet. Det faktum att detta är välkända organisationer underlättar för läsaren att avgöra huruvida man känner tillit till organisationerna och i vilken grad uttalandet kan accepteras. De referenshänvisningar som i ovanstående citat görs i den flytande texten går dock inte att hitta någon förteckning över på Rose Alliances hemsida, vilket påverkar trovärdigheten. En läsare som inte är helt övertygad om den diskurs Rose Alliance presenterar hade eventuellt känt en större tilltro till uppgifterna om dessa gått att kontrollera. Att inte benämna vilka svenska myndigheter och politiker som åsyftas gör att samtliga förbinds till påståendet. Om man dessutom ser till vem det är som uttalar sig i frågan, det vill säga aktiva eller före detta sexarbetare, framgår att de själva troligtvis har erfarenhet av bemötande av svenska myndigheter. De kan därmed antas ha bra insyn, vilket ger möjlighet till jämförelse. Beroende på vem

som uttalar sig i frågan och i vilket sammanhang uttalandet görs höjs modalitetsgraden, vilket resulterar i att textens trovärdighet ökar (Wahl, 2007, s. 204ff).

I de offentliga texterna baseras argumentationen istället snarare på vad som är värdigt ett samhälle. Det framförs att prostitution innebär att "sexualitet betraktas som en vara som kan köpas och säljas" (SOU 2010:49, s. 69), vilket inte är förenligt med det synsätt som sägs bör råda i ett demokratiskt samhälle.

Med utgångspunkt i ett jämställdhets- och människorättsperspektiv och med fokus flyttat från utbudet, dvs. de som utnyttjas i prostitution, till efterfrågan, dvs. människohandlarna, kopplarna och sexköparna, blir uppdelningen i frivillig och ofrivillig prostitution emellertid inte relevant. (SOU 2010:49, s. 15)

Genom att resonera i termer kring utbud och efterfrågan konstateras att "om det inte fanns någon efterfrågan skulle det inte heller finnas någon prostitution" (SOU 2010:49, s. 14). Baserat på detta resonemang framgår att det är oväsentligt huruvida prostitution hos den enskilde är ett uttryck för ett frivilligt val eller inte. Dessutom menar man att prostitution medför skador för samhället i form av en kriminalitet som bland annat innefattar narkotikahandel, koppleriverksamhet, ekonomiska brott och misshandel. Det bedöms därför vara av vikt för samhället att prostitutionen bekämpas (Prop. 1997/98:55). Texterna förmedlar en vision om att genom att förbjuda och bekämpa prostitution även kunna minska omfattningen av andra samhälleliga problem.

I SOU 2010:49 har Rose Alliance och en annan intresseorganisation tillfrågats om sina uppfattningar kring sexköpslagen. Utredningen skriver att de personer som fortfarande erbjuder sexuella tjänster mot ersättning är negativt inställda till kriminaliseringen eftersom de upplever sig vara övervakade av polisen, utsatta för socialt stigma samt upplever att deras fria val inte respekteras. Utredningen kommenterar dessa effekter:

När det gäller de personer som fortfarande utnyttjas i prostitution måste ovan nämnda negativa effekter av förbudet som de beskriver närmast

betraktas som positiva sett utifrån perspektivet att syftet med lagen är att bekämpa prostitutionen. (SOU 2010:49, s. 129f)

I detta citat tydliggörs den diskursiva kampen genom att utredningen påvisar motsättningar mot den diskurs som kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster bygger på. De bemöter dock denna motsättning genom att uttrycka att de negativa effekter som upplevs av personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning går att betrakta som positiva effekter. De vänder därmed de argument som av intresseorganisationerna framställs som negativa till något positivt. På det sätt motsättningen här bemöts, framhåller utredningen den diskurs kriminaliseringen bygger på som överordnad den diskurs som intresseorganisationerna står för.

Utsatthet

Utsatthet hos personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning är ett centralt ämne i alla de texter som vi har studerat. I de offentliga texterna lyfts utsatthet ett flertal gånger fram som en förutsättning för att hamna i prostitution. I propositionen hänvisas det till forskning och erfarenhet som "visar att skador som kvinnor vållats genom att de tidigare blivit utsatta för övergrepp förstärks och fördjupas i prostitutionen" och att de prostituerade "på olika sätt fått en dålig start i livet, [...] tidigt berövats sin självrespekt och fått en negativ självbild". De offentliga texterna förmedlar en bild av prostituerade som sårbara på olika sätt. Som vi tidigare konstaterat kopplas prostitution till missbruk, psykisk problematik och fattigdom. Utifrån dessa beskrivningar kan man utläsa att prostitution snarast ses som ett symptom på utsatthet. Detta kan sammanfattas i att prostitutionsdebuten sällan handlar om "ett plötsligt djupt fall i förnedring. Kvinnorna har ofta varit på väg mot prostitution mycket länge, av skäl som ligger långt tillbaka i tiden" (Prop. 1997/98:55).

Utifrån beskrivningarna av utsatthet som presenteras i de offentliga dokumenten beskrivs snarast ett "recept" för att hamna i prostitution. Vissa förutsättningar ska uppfyllas för att en person ska hamna i prostitution, såsom erfarenheter av negativa upplevelser i barndomen, narkotikaberoende, etc. Uppfylls inte dessa kriterier finns det ingen anledning att erbjuda sexuella tjänster mot ersättning.

I motsats till detta menar Rose Alliance i sina texter att det faktum att en person valt sexarbete som sysselsättning inte säger något om dennes bakgrund, samhällsklass eller livssituation i övrigt (Rose Alliance, 2014a) och att det är individuellt huruvida ens välmående påverkas av sexarbetet eller inte, liksom det är för övriga yrkesgrupper (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 76). Dock framför de att sexarbetare kan uppleva en känsla av utsatthet, men av andra anledningar än vad de centrala offentliga texterna lyfter: "många lagar och sociala insatser skapar, avsiktligt eller oavsiktligt, ökade risker för sexarbetare" (Rose Alliance, 2014a). Här framhävs utsatthet snarare bero på samhällets syn på prostitution som ett problem, vilket de i sin tur menar leder till social stigmatisering. Den sociala stigmatiseringen i sig uttrycks kunna förstärkas av lagstiftningar som begränsar sexarbetet samt av fördomar och okunnighet (Edlund & Jakobsson, 2014, s. 103).

I Rose Alliances texter framgår att de menar att om en person som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning har haft svåra förutsättningar i livet, såsom beskrivs i de offentliga dokumenten, kan samhället komma att erbjuda en viss förståelse. Rose Alliance menar att dessa svåra förutsättningar visserligen är något vissa personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning har, dock inte alla. Anser man sig inte ha dessa negativa förutsättningar menar Rose Alliance att sexarbetare från allmänhet och myndigheter blir utsatta för en bristande förståelse, ett dåligt och diskriminerande bemötande samt blir avfärdade som att inte veta sitt eget bästa. Man kan därför förstå deras argumentation kring utsatthet då de sexarbetare som inte uppfyller de ovan nämnda kriterierna av samhället drabbas av en dubbel utsatthet, både i form av regleringar och i form av oförståelse.

Samtliga texter konstaterar att personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning befinner sig i utsatta positioner på olika sätt. Dock har de skilda fokus på vad utsattheten består i. De offentliga texterna menar att en person befinner sig i utsatthet redan innan denne hamnar i prostitution, medan Rose Alliance menar att utsattheten är ett resultat av samhällets syn på sexarbete. Vi kan här alltså identifiera en hönan och ägget-diskussion, där diskussionen skiljer sig kring vad som är roten till vad. Vilken definition av utsatthet som lyfts fram blir därför avgörande för vilka insatser som kan anses behövas.

6 Avslutning och diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att med hjälp av diskursanalys som teori och metod undersöka hur olika bilder av erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning, samt personerna som erbjuder dessa, konstrueras i texter av eller i samarbete med Rose Alliance respektive i texter av offentliga institutioner. Inom ramen för detta har vi undersökt huruvida konstruktionen av erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning upprätthålls som ett socialt problem och hur argumentationen kring detta har sett ut. Vi har genom konkreta exempel visat hur detta fenomen beskrivs och definieras som ett socialt problem i de offentliga texterna, och hur dessa personer framställs som utsatta och i behov av samhällets insatser. Vi har även visat hur personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning i intresseorganisationen Rose Alliances texter framställs som en heterogen grupp och sexarbete som ett arbete som förtjänar status på arbetsmarknaden. Det framgår dock att de anser att sexarbete i samhället behandlas som ett socialt problem som kräver åtgärder, men av en annan art än de som idag står till buds. Vi har dessutom visat hur samtliga texter använder sig av en säker modalitet i sin argumentation och hur detta är ett medel i den diskursiva kampen, med syfte att göra sin diskurs till rådande inom området.

Vi har alltså definierat att det finns mer än en diskurs kring fenomenet erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning, och de personer som erbjuder dessa, där den ena diskursen förmedlas av offentliga institutioner och den andra av en intresseorganisation som företräder dessa personer. Den syn som förmedlas i texterna av de offentliga institutionerna är rådande i samhället och den syn på vilken insatserna är formulerade utifrån. Det är intressant att detta synsätt inte är förankrat hos en del av den grupp som insatserna är riktade mot. Som socialarbetare har man att förhålla sig till de normer som de offentliga dokumenten upprätthåller. Som representanter för samhällets dominerande normer och system besitter socialarbetare därmed en maktfaktor (Heule & Kristiansen, 2011, s. 39). Samtidigt upplever vi att vikten av brukarperspektiv och brukarinflytande har framhållits under vår utbildning. Argument för att använda dessa är bland annat att forskning påvisar "de professionella sociala institutionernas oförmåga att förbättra utsatta människors levnadsvillkor" (ibid., s.

38), vilket kan leda till att dessa utsatta människor istället blir än mer maktlösa. Med hjälp av diskursanalytisk teori har vi kunnat se att det finns en viss diskrepans mellan de olika sätten att prata om sexuella tjänster mot ersättning, där de erfarenheter som lyfts i Rose Alliances texter inte erkänns i de offentliga texterna. I de offentliga texterna förbises därmed en del av brukargruppen. Det går därmed att identifiera en bristande inkludering av brukare, både i form av brukarperspektiv och brukarinflytande, i samhällets sociala insatser riktade mot personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning. Rose Alliance identifierar sig dock varken som brukare eller som i behov av insatser, men det är mot dessa personer och deras sysselsättning som samhällets insatser riktas. Vad händer då när det samhället definierar som ett socialt problem inte definieras likadant av brukargruppen? Vi tänker att detta leder till olika problemfokusering vilket kan resultera i att de behov som samhällets insatser är anpassade efter inte upplevs hos delar av brukargruppen. Detta leder i sin tur till att samhällets insatser inte når fram eftersom mottagare saknas och att de hjälpbehov som brukargruppen själva definierar kan sakna motsvarande insatser. Eftersom målet i de offentliga texterna uttrycks vara att bekämpa prostitution är insatserna formade därefter. Detta skapar en diskrepans mot det behov av harm reduction-insatser som uttrycks i Rose Alliances texter. Denna diskrepans kan påverka brukargruppens förtroende för myndigheten som erhåller existerande insatser. Detta då det kan leda till en upplevelse av att inte bli lyssnad på och en känsla av att få sina villkor dikterade för sig. Att tillskriva en grupp människor behov av hjälp mot deras vilja innebär vidare ett omyndigförklarande av personerna i fråga. Dessutom menar Heule (2011, s. 29) att man går miste om de kunskaper och resurser som dessa människor har utifrån sina erfarenheter. Att istället sträva efter ömsesidighet och jämställdhet i arbetet mellan den professionella och brukaren kan resultera i ett erkännande av brukarens värde.

Det hade varit intressant att följa upp undersökningen som genomförts i denna uppsats genom att studera i vilken utsträckning brukarperspektivet är förankrat i de verksamheter som arbetar med insatser till personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning. Detta hade kunnat göras genom att studera verksamheternas uppdragsbeskrivningar, samt genom intervjuer med företrädare

för verksamheterna och brukargruppen. En bild av hur de balanserar mellan de diskurser som förmedlas i den empiri som vi har studerat hade då kunnat utläsas.

Något som slagit oss under arbetet med denna uppsats är likheterna mellan det svenska samhällets inställning i prostitutionsfrågan och den syn vi upplever finns kring narkotika. I Sverige förs en narkotikapolitik med ett uttalat mål att uppnå ett narkotikafritt samhälle. En nollvision påverkar de sociala insatserna genom att de utformas i syfte att bekämpa företeelsen. Rose Alliance uttrycker en tydlig önskan om en ökning i omfattning av insatser baserade på harm reduction, men dessa påverkas av den politiska inställningen i frågan. Nollvision som politiskt mål innebär att en uppfyllelse av målet anses vara så viktigt att man bortser från de negativa effekter den drivna politiken kan få för personer som ändå är involverade i, i detta fall, erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning. Målet helgar alltså medlen. Detta kan vi se uttryckas i de offentliga texterna där de av sexarbetare upplevda negativa effekterna av lagstiftningen betraktas som något positivt "utifrån perspektivet att syftet med lagen är att bekämpa prostitutionen" (SOU 2010:49, s 129f). Utsattheten hos personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning kan här ses offras i skapandet av en samhällelig vision. Vi menar att denna inställning kan ses som naiv då en rimlig bedömning är att erbjudande av sexuella tjänster som företeelse alltid kommer existera i ett samhälle, precis som det, oavsett förd politik, alltid kommer finnas personer som missbrukar narkotika. Detta eftersom erbjudande av sexuella tjänster som företeelse, liksom narkotika, har existerat väldigt länge och efterfrågan inte är trolig att minska. Det behöver dock inte vara en motsättning att vilja bekämpa en företeelse och erbjuda stöd till de personer som är involverade i företeelsen i fråga. Eftersom vissa företeelser kommer existera oavsett samhälleliga åtgärder krävs ett förhållningssätt till detta. Vad gäller erbjudande av sexuella tjänster mot ersättning menar personer involverade i detta att lösningen på de problem de säger sig uppleva är att avkriminalisera köp av sexuella tjänster. En sådan förändring skulle dock påverka lagens normerande syfte. Ett dilemma uppstår här kring vad som ska offras, välbefinnandet hos de personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning eller den normerande synen på sexköp som förkastlig.

Som vi har kunnat se under avsnitt 2 Tidigare forskning har kvinnor som erbjudit sexuella tjänster mot ersättning genom historien befunnit sig i en utsatt position, dels genom att de haft låg status i samhället och dels genom att de tillskrivits negativa egenskaper. De har ansetts vara omoraliska, sjuka och psykologiskt avvikande och i behov av behandling. Även om synen på dessa kvinnor har omdefinierats flertalet gånger kan vi konstatera att deras position som utsatta är intakt, vilket kan utläsas i de studerade dokumenten. Den rådande samhällliga diskursen ser fortfarande på personer som erbjuder sexuella tjänster som i behov av stöd, hjälp och motivation för att komma bort från sitt destruktiva leverne, samt i behov av psykologisk behandling för de bakomliggande svårigheter som anses vara orsaken till att de befinner sig i den utsatta miljö som prostitutionsvärlden betraktas vara. Vidare har det historiskt sett funnits reglerande lagar och bestämmelser som kvinnorna på olika sätt haft att förhålla sig till. Även detta är en omständighet som fortfarande är aktuell. Trots att dagens sexköpslag ämnar skydda personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning försätts dessa personer ändå i situationer där lagar inskränker deras möjligheter att fatta beslut som rör deras sysselsättning, och därmed deras livssituation i övrigt. Förbudet mot köp av sexuell tjänst kontrollerar därmed personernas handlande och definierar deras sysselsättning som destruktiv. Följaktligen kan lagen tillskrivas innefatta en moralisk aspekt som personer som erbjuder sexuella tjänster mot ersättning tvingas ta ställning till, vare sig de vill eller ej.

Referenser

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) Etiska reflektioner. I: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Börjesson, Mats (2003) *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (2007) Introduktion. I: Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber AB.

Dodillet, Susanne (2006) "Ideologiska förutsättningar för den svenska och den tyska prostitutionslagstiftningen", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 4: 74-93.

Dodillet, Susanne (2009) *Är sex arbete? Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet*. Stockholm: Vertigo Förlag.

Dodillet, Susanne & Östergren, Petra (2011) *The Swedish Sex Purchase Act: Claimed success and documented effects*. Haag: International Workshop Decriminalizing prostitution and beyond: practical experience and challenges.

Heule, Cecilia (2011) Socialt arbete som mobilisering. I: Denvall, Verner & Heule, Cecilia & Kristiansen, Arne (red.) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleereups.

Heule, Cecilia & Kristiansen, Arne (2011) Språk och begrepp som mobiliserande eller stigmatiserande faktorer. I: Denvall, Verner & Heule, Cecilia & Kristiansen, Arne (red.) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleereups.

Holmström, Charlotta (2015) *Förbud mot köp av sexuell tjänst i Sverige - en kunskapsöversikt om avsedda effekter och oavsedda konsekvenser*. RFSU.

Hulusjö, Anna (2013) *The multiplicities of prostitution experience. Narratives about power and resistance*. Malmö: Holmbergs AB.

Kilvington, Judith, Day, Sophie & Ward, Helen (2001) "Prostitution Policy in Europe: A Time of Change?" *Feminist Review*, 67: 78-93.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Kotsadam, Andreas & Jakobsson, Niklas (2014) "Shame on you, John! Laws, stigmatization, and the demand for sex", *European Journal of Law and Economics*, 37 (3): 393-404.

Kuosmanen, Jari (2011) "Attitudes and perception about legislation prohibiting the purchase of sexual services in Sweden", *European Journal of Social Work*, 14 (2): 247-263.

Olsson, Hanna (2006) "Från manlig rättighet till lagbrott. Prostitutionsfrågan i Sverige under 30 år", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 4: 52-73.

Potter, Jonathan (1996) *Representing reality – discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage.

Raymond, Janice G (2003) "Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution and a Legal Response to the Demand for Prostitution", *Journal of Trauma Practice*, 2: 315-332.

SFS 1998:408. *Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster*.

Svanström, Yvonne (2004) En självklar efterfrågan? Om torskar och sexköpare under hundra år. I: Svanström, Yvonne & Östberg, Kjell (red.) *Än män då? Kön och feminism i Sverige under 150 år*. Stockholm: Atlas.

Svedmark, Eva I (2012) Att skydda individen från skada - en forskningsetisk balansakt. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Socialstyrelsen (2010) *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2015) *Sex mot ersättning – Utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Vetenskapsrådet (1990) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Wahl, Thomas (2007) Konstruktioner av kroppsfakta. I: Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber AB.

Winther-Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Empiri

Edlund, Carina & Jakobsson, Pye (2014) *En annan horisont. Sexarbete och HIV/STI-prevention ur ett peer-perspektiv*. Stockholm: HIV-Sverige.

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Rose Alliance (2014a) Information. [http://www.rosealliance.se/?page_id=5. Hämtat: 2016-03-08].

Rose Alliance (2014b) Rose Alliance är en organisation för sex- och erotikarbetare i Sverige. [<http://www.rosealliance.se/?p=387>. Hämtat: 2016-03-18].

SOU 2010:49 *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*.